

İNGİLİZCE'NİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDEKİ BAŞLICA İLKELER *

AUDREY L. WRIGHT

Çeviren :
İng. Ok. Bekir ÖZER

SON YILLARDA dilbilime değgin çalışmalar dil öğretimini köklü bir değışime uğratmıştır. Yazılı sözcükleri ve onların düzenlenmesini yapan kuralları çalışarak yeni bir dili öğrenmek olan geleneksel yöntemin yerini büyük ölçüde 'audio-lingual' yaklaşımı almıştır. Dil, artık, bir konuşma alışkanlıkları dizisi ve bu alışkanlıkları anlatmaya yarayan «dilbilgisi kuralları» olarak düşünölmektedir. Nitekim bugün, dil, sözlü anlaşımın en başta gelen bir aracı olarak değeriendirilir.

Bu, konuşma ve anlamanın yanısıra okuma ve yazmaya hiç önem vermemek demek değildir. Tersine, okuma ve yazma, çok gerekli anlaşım becerileridir ve yeni yabancı dil öğretiminde bunlara oldukça çok ağırlık verilmektedir. Ne var ki, konuşma kalıplarının dilin özü olduğunun anlaşılması nedeniyle, öğretmenin başlıca görevi öğrenciye sözlü kalıpları vermektir. Böyle olunca, öğrenci için, sözlü olarak öğrenilmiş bir dil özelliğini yazılı biçime sokmak ve yazıyı okuyarak anlamak oldukça kolay bir sorundur.

(*) «English Teaching Forum» Volume XIII, Numbers 3 and 4, 1975 ,s. 337-340.

İngilizceyi yabancı dil olarak öğreten bir öğretmen olarak sizin, yapılacak önemli ve çaba gerektiren bir göreviniz vardır. Öğrencilerinize kazandıracığınız konuşma alışkanlıkları, İngilizcenin uluslararası ilişkiler, fen, tecim ve yazın bilimleri alanlarında çok önemli bir yeri olan bir dünyada büyük değerde bir anlaşım aracını oluşturur.

En etkili biçimde görevinizi nasıl yapabilirsiniz? İngilizcenin konuşma alışkanlıklarını öğrencilerinize en iyi biçimde nasıl işleyebilirsiniz? Öteki alışkanlıklar gibi dil alışkanlıkları da ancak yavaş ve sürekli yinelemelerle elde edilir; öğrencilerinin yabancı dili kullanma becerisini geliştirecek olan öğretmenin de büyük ölçüde sabırlı ve usta olması gerekir.

Şurası açık bir gerçektir ki, her İngilizce konuşabilen kişi onu öğretmez. Dil öğretimi hem bir bilim hem de bir sanattır; yöntemleri doğru bir kuramsal temele dayanmalıdır ve bu yöntemler ancak çokça yapılacak uygulamalarla geliştirilebilir.

Şimdi, belleğimizdeki tüm bu gerçeklerle, bir öğretmen olarak sizin, İngilizcenin yeni bir takım anlaşım alışkanlıklarını edinmeleri için öğrencilerinize en iyi biçimde nasıl yardım edebileceğinizi inceleyelim.

Sınıfta İngilizce konuşunuz

Öğrenciler, olanakların elverdiği en kısa sürede yeni dilin yabancı seslerine alışmalıdırlar. Aynı önemseyişle, İngilizceyi, büyük çaba harcadıkları bir «okul» dersinden çok canlı bir anlaşım aracı olarak öğrenip geliştirebilirler.

Bunu, başlangıç düzeyinde, her gün öğrencilerinizi sınıfta kolay İngilizce selâmlarla karşılayarak başarabilirsiniz. Eğer sınıf çok sıcak ya da çok soğuksa John'dan İngilizce olarak pencereyi açmasını ya da kapamasını isteyiniz. Söylemek istediğinizi açık olarak anlatabilmeniz için anlamlı hareketlerden, yazı tahtası üzerine yapılabilen kabataslak resimlerden, örneklemelerden, nesnelere ya da resimlerden yararlanınız. Kesinlikle gerekmedikçe öğrencilerinizle ne ana dilleriyle konuşmanız ne de İngilizceden ana dillerine çeviri yapmanız salık verilir. Sizin amacınız, öğrencilerinizin «durmak ve düşünmek» ya da İngilizce yanıt vermeden önce yorucu zihinsel çeviri yapmak zorunda kalmaksızın İngilizceyi düşünmeden anlamalarına ve konuşmalarına olanak sağlamaktır.

Sınıfta İngilizceyi öğrencilerinizin ana diline yeğleyerek kullanınız, yalnız...

Öğrencilerinizin daha çok konuşmalarına izin veriniz

İlgi duyduğumuz konularda konuşmak güzel şeydir; İngilizce öğretmenleri olarak bizler yeni İngilizce sözcüklerin 'Anglo-Saxon' kaynaklarını ya da Shakespeare'in oyunlarının simgeciliğini tartışmayı sevebiliriz. Ne var ki İngiliz dilinin öğretiminin amaçlandığı bir sınıfta bu tür tartışmaların yeri yoktur. Konuşma alıştırmalarına gereksinimi olan öğretmen değil, öğrencidir ve öğrencinin dili öğrenmesi için onu kullanması gereklidir.

Birçok dil öğretmeni çok konuşmaya eğilimlidir; kimi öğrenciler de öğrenmedeki sıkı çalışmadan kaçınmak için sayısız sorular sorarak «öğretmeni sürekli konuşturmak»ta beceri gösterirler. Öğrencilerinizin sizi uzun boylu açıklamalarda buldurmalarına, tartışmalara sokmalarına ve uzun konuşmalar yaptırmalarına izin vermeyiniz. «İngilizce'de onu niçin öyle söylüyorsunuz?» sorusuna çokçası en iyi ve en geçerli yanıt olarak «İngiliz dilindeki bir alışkanlık olduğu için» diyebilirsiniz. Öğrencileriniz dilin mantıktan daha çok alışkanlık ve kullanımdan oluştuğunu ne denli çabuk anarlarsa, «niçin» li sorular sormayı bırakıp çeşitli dil özelliklerini öğrenmek için gerçek çabımlara o denli erken eğilirler.

Genel bir kural olarak diyebiliriz ki, öğretmen sınıf içi konuşmaların yüzde yirmibeşinden daha çoğunu yapmamalı, öğrencilerin yüzde yetmişbeş oranında konuşmalarına olanak sağlamalıdır. İyi bir öğretmen, çalgı çalan değil de, çalgı çalanları yöneten bir senfoni orkestrasının yöneticisi gibidir. Öğretmen sınıfa ilkin yeni konuyu tanıtır, sonra da titizlikle hazırlanmış alıştırmalarla o konuyla ilgili çokça uygulama yaptırır. Sınıf çoğu kez grup olarak karşılık verir. Bu arada öğrencilerin «teker teker» de karşılık vermeleri sık sık istenir. Öğretmen - yönetici, işaretleriyle tam uyumun korunmasını, koro ve tekerli çalışmalar arasındaki dengenin yaratılmasını ve yanlış notaların yanlış olarak sürüp gitmemesini sağlar.

Kurnaz öğrencilerin etkinlikleri öğretmenin özenli hazırlıklarına bağlıdır ve öğretmenin ders planı, bir yabancı dil sınıfına, nota kâğıdının bir orkestraya olduğu denli önemlidir. Bir orkestra yöneticisi, yapıtı bozmaksızın bir sonraki ölçünün nasıl çalınacağını düşünmek için sanatçılarını müzik parçasının ortasında durduramaz; bir dil öğretmeni de daha sonra ne yapacağını usundan geçirirken dersin ortasında bir duraksama göstermemelidir.

Öğrencilerin yanlışlarını doğru biçimi yineleterek düzeltiniz

Gerek söyleyişte gerekse yapıda öğrenci bir yanlış yaptığı zaman, öğretmen öğrenciye söylediği şeyin yanlış olduğunu açıklamakla işe başlama-

malıdır. Açıklamalar dille ilgili mantıksal kuramlardır; sizin amacınız öğrencilerinizin dille ilgili mantıksal kuramları konuşmalarını değil dili kullanabilmelerine olanak sağlamaktır. Zaman geçirmeksizin doğru biçimi söyleyin ve öğrenciye sizden sonra onu birkaç kez yineletin. Yeterli İngilizce dil alışkanlıkları, doğru İngilizce konuşma biçimlerini dinleyerek ve yansıtılarak (taklit ederek) geliştirilir.

Yanırların sürekli olması istenmeyen birşeydir. Öteki yandan bir öğrencinin yanırlarını çok sık düzeltmek de onun yürekliliğini kırabilir. Düzetmeler yaparak, önemli yanırlarını yinelemelerle öğrencinin kendisine düzelttirerek ve eğer bu yönlü etkinliklerin çokluğuyla öğrencinin umudunun kırılabileceği izlenimini edinirseniz onun az sayıda yanılılık yapmasına göz yumarak iyi bir denge kurmaya çalışınız.

Öğretmen, öğrencilerin yanırlarını en azda tutmak için çok zor ve daha önce alıştırmaları hiç yapılmamış dil özelliğini kullanmaktan kaçınmalıdır. Doğru olmayan şeylerin yinelenmesi doğru olmayan dil alışkanlıklarını oluşturur. Onun için, yeni bir dil özelliğini azar azar öğretme ve daha önce öğretilmiş özellikleri sık sık gözden geçirme, öğrencilerinizin yanılı yapmaktan kaçınmalarına yardımcı olur.

Bir kezde birtek yeni yapı öğretiniz

Bir dili öğrenme, tuğla bir evi yapmak gibidir: temel taşlarından başlayarak ve onların üzerine örerek bir kezde bir tuğla konmalıdır. Temelin sağlam olmasına aşırı özen gösterilmelidir; eğer bu ana tuğlalardan biri ya da daha çoğu gevşek olursa tüm yapı zayıf olur.

Sözlü olarak yeni yapıyı tanıtınız. Anlamlı hareketlerden, resimlerden ya da yapıyı durumlar içerisinde gösteren amaçlı yazılmış paragraflardan yararlanarak anlamını veriniz. Öğrencilerinize yapıyı birkaç kez dinlettikten sonra birçok kez yineletin. Yazı tahtasına yazınız ve ardından öğrencilerinize yazdırınız. Başka bir dil özelliğinin öğretimine geçmeden önce, öğrencilerinizin yeni yapıyı doğru olarak anladıklarına ve kullanabileceklerine inanınız.

Pekçok yineleme yaptırınız

Dili iyi öğrenme, herhangi bir beceri gibi ancak pekçok alıştırmayla ilerletilebilecek bir beceridir. Yazı makinasını kullanmasını yazarak, piyano çalmasını gam alıştırmaları yaparak öğreniriz. Bir yabancı dili konuşmasını da, ana kalıplarının ve sözcüklerinin kullanımlarını otomatik duruma getirinceye dek çokça yinelemekle öğrenebiliriz.

Yinelemeler sıkıcı olmamalıdır. Öğretmene eski gelen bir öykü öğrenci için hâlâ yeni olabilir. Öğrencilerinize ilginç ve çöşku veren yineleme alıştırmaları yaptırınız. Bu tür alıştırmaların birinden ötekine kolaylıkla geçilebilir. Bir tek bir öğrenciye, bir tüm sınıfa yineleme yaptırarak canlı yineleme ortamını koruyunuz. Salt yapısal kalıbı oluşturan sözcüklerin değil, söyleyişinin ve söylenişindeki ses alçalmaları ve yükselmelerinin de iyi bir yansımasını elde etmek için çaba gösteriniz. Unutmayınız ki, siz, öğrencilerinizin İngilizce kalıpları otomatik olarak kullanmalarını geliştirmeyi amaçlıyorsunuz; bu da sürekli yineleme alıştırmaları ile ulaşılabilen bir sonuçtur.

Öğrencilerinizi, yinelemeden önce sizin söylediğiniz örneği dikkatle **dinlemeleri** yolunda yetiştirmeniz oldukça önemlidir. Çoğu zaman yaptıkları gibi, eğer öğrenciler tümceyi öğretmenle birlikte söylemeye girişirlerse, ne öğrenciler doğru örneği duyabilirler ne de öğretmen öğrencilerin yanlışlarını duyabilir; bunun sonucu olarak, yineleme alıştırmalarının değeri yiter.

Pekçok yerine koyma alıştırmaları veriniz

Yerine koyma alıştırmalarının değeri, öğrenciyi, sınırlı sayıda dilbilgisel kalıplarla çok sayıda değişik sözcükleri kullanabilmesi ve bunun sonucu değişik kavramları İngilizce'de anlatabilmesi yönünde çalıştırmasıdır. Örneğin, diyelim ki, şimdiki zamanı ('I'm walking,' v.b) öğrencilerinize tanıttınız, yineleme alıştırmaları yaptınız ve hemen ardından da öğrencilerin daha önceden bildikleri 'talk,' 'write,' 'erase,' 'sit,' 'stand' gibi hareket anlatan bir takım sözcükleri kullanarak bu zamanın kullanılışı üzerine daha çok alıştırmaları vermek istiyorsunuz.

İlkin, ana kalıbı, «I'm walking» tümcesini söyleyiniz ve öğrencilerinize yineletin. Sonra, 'talk' sözcüğünü tümcedeki yerine koymalarını isteyiniz. Öğrenciler «I'm talking» diye yanıt vereceklerdir. Bundan sonra 'write' sözcüğünü veriniz ve tümceyi «I'm writing» biçiminde düzenlemelerini bekleyiniz. Ve listedeki tüm fiillerle aynı alıştırmaları sürdürünüz.

Öğrencilerinizden «I'm standing,» «The man's standing,» ya da «John's standing» örneklerinde olduğu gibi özne yerine çeşitli şahıs zamirleri, adlar ve kişi adları koymalarını isteyebilirsiniz.

Öğrencileriniz yerine koyma alıştırmalarının çalışmasına tam olarak alıştırmalarında, aynı alıştırmaları ile tümcenin çeşitli öğelerinin yerlerine başka sözcüklerin koyulması yapılabilir: «He's writing,» «John's writing,» «John's Speaking,» vb. Daha ileri düzeyde bu tür alıştırmaları, yerine koymayı olduğu denli çevirmeleri (örneğin, soruya çevirmeyi, olumsuz yapmayı) de gerektirir. Yal-

nız, karmaşık yerine koyma alıştırmaları, özenle ve ancak öğrencilerin bunlara hazırlıklı olduklarını gösterdiklerinde kullanılmalıdır. Başarılı alıştırmalar çalışması için gerekli olan zihinsel uyanıklık, eğer çok uzun bir zaman süresinin üzerinde sürdürülürse, birçok öğrenciyi aşırı biçimde yorar. Dahası, eğer öğrencilerin doğru yanıt vermelerinden önce durup uzun boylu düşünmeleri gerekirse, yerine koyma alıştırmalarının — yabancı dilde düşünmeden yanıt vermeyi sağlamak olan — tüm amacı yiter.

Yerine koyma alıştırmalarının üstün bir özelliği, başlangıçtan en ilerisine, tüm düzeylere hemencecik uyarlanabilmesi ve yalın yineleme alıştırmasından daha çok çabaya iten ve değişebilir bir alıştırma çeşidi olmasıdır.

Öğrencilerinizi İngilizce sorular sormaya alıştırmaz

Bir ders saatinin çoğu, öğretmenin sorular sorup öğrencilerin onları yanıtlamalarıyla — soru - yanıt uygulaması olarak harcanır. Bu tür alıştırmalar, iyi bir 'anlama' ve 'sözlü anlatım' uygulaması sağlarsa da konuşmaların yüzde ellisini öğretmenin yapmasını gerektirir ve öğrencilere **soru sormada** gerçekten gerekli olan denemeyi veremez.

Bir öğrencinin kendini İngilizce konuşulan bir ülkede bulunduğunu düşününüz bir an. O yeni çevrede yaşamını sürdürebilmesi için yöre halkına ve çevreyle ilgili birçok sorular sormak zorundadır: «En yakın otobüs durağı nerede?», «Şu çeki bozar mısınız?», «Kiralık daireniz var mı?»

Soru biçimleri üzerine çokça alıştırma veriniz ve öğrencilerinize birbirlerine sorular sordurtunuz. Öğrencilerin sorularını belirli bir kalıbın iskeletiyle kurmalarında direniniz ve alıştırmaları dikkatle denetleyiniz. Ya da, aynı soruyu her öğrencinin yinelemesini de isteyebilirsiniz:

Öğrenci A Öğrenci B'ye : Nerede oturuyorsunuz?

Öğrenci B : 11. Batı Caddesi, 9 numarada.

Öğrenci B Öğrenci C'ye : Nerede oturuyorsunuz?

Öğrenci C : Maple Yolu, 53 numarada.

Öğrencilerin pek çoğu İngilizce sorular sormaktan hoşlanırlar. Böyle yaparken de, yabancı dili, çevreyi daha çok tanımaya yarayan bir anlaşım aracı olarak kullanırlar.

Dersleriniz için hazırlık yapınız

Bir mimarın bir evi yapmaya başlamasından önce evin herbir ayrıntısını planlaması gibi öğretmen de dersler başlamadan önce bir dönemlik çalış-

masını planlamalıdır. Yaklaşık olarak hangi yapıları ve sözcükleri öğretmeyi amaçladığınızı bilinir. Bir dönemlik çalışmanızı ders saatleri toplamına bölünüz ve konuları yeniden gözden geçirmek için yeterince zaman ayırmayı da unutmadan herbir ders saati süresinde neyi öğreteceğinize karar veriniz.

Bir öğretmen hiçbir zaman dersinin konusunu bilmeden sınıfa girmemelidir: Bu ders saatinde X yapısı öğretilecek, Y yapısı A,B ve C alıştırmaları yapılarak yeniden gözden geçirilecek. Her ders saati için bir ders planı yapınız ve ders sırasında göze çarpmaz bir biçimde ona bakınız.

Dersten sonra, amaçladığınız noktalara ulaşip ulaşmadığınızı ve planınız hangi yönlerden daha başarılı olabilirdi kendinize sorunuz. Böylesine sık bir değerlendirme, sizin sürekli olarak öğretme becerilerinizi geliştirmenizi sağlar. Planınızı kendi öğrencilerinizin gereksinimlerine uygun olarak değiştirmede esnek olunuz; başarılı bir öğretimin plansız olamayacağına karşılık planda değişikliklerin yapılabileceğini anımsayınız.

Derskitabınızı amaç olarak değil, araç olarak görünüz

İyi bir derskitabı, öğretmenin görevini kolaylaştırmada büyük bir etki gösterir. Öğretilecek konuları iyi bir sırada bulundurur, resimli ve örnekli açıklamalar verir ve yeni dil özelliği üzerine alıştırmalar sunar. Bununla birlikte, derskitabı bir öğretmen değildir; konuşamaz, dinleyemez, düzeltemez ve yüreklilik kazandıramaz. Buyruklar, ne denli iyi düzenlenmiş ya da iyi yazılmış olursa olsun bir kitaptan değil, sizden gelmelidir.

Yeni, çok dersle yüklü ve kendilerine güveni olmayan öğretmenler kimi zaman «derskitabı tuzağı» denilebilecek tuzağa düşerler. Öğrencilerini «Günaydın, çocuklar,» diye selâmlıyarak, «Kitaplarınızdan sekseninci sayfayı açın,» derler. Sonra da tüm ders saatini okuma ve derskitabından alıştırmalar yaparak harcarlar. Öğretmen ve öğrenciler tümten kitaba bağımlı duruma gelirler, yazılı sözcüklerin — basılı buyrukların tutsağı olurlar. Öğretmen öğretme özelliğini yitirir ve öğrenciler İngilizce kalıpların tam bir öğrenimine iye olamazlar.

Derskitabını sizin öğretiminizi bütünleyen bir ek olarak kullanınız. Yeni konunun tanıtımı ve ilk sözlü alıştırmalar sizce yaptırılmalı ve yeni yapı ve sözcük alıştırmalarının yapılması sırasında derskitapları kapalı tutulmalıdır. Yeterli ölçüdeki sözlü alıştırmalardan sonra, öğrencilerinize kitaplarını açtırınız ve konuyu bir de yazılı biçimiyle gösteriniz. Kuşkusuz ki, bunun gibi, derskitabındaki önceden çalışılmış olan konu, çoğunlukla yazılı ev ödevine temel olur.

Kapsadığı dil özelliklerini çeşitli yollarla kullanarak derskitabının kullanımında yaratıcı olunur. Birçok derskitabı alıştırması, kitaplar açık ya da kapalı, sözlü ya da yazılı, tek bir öğrenci ya da bir grup öğrenci tarafından olmak üzere değişik biçimlerde yapılabilir.

Tüm bunlardan daha önemlisi, derskitabınızın amaçlarınızın gerçekleşmesinde size yardımcı olacak salt çok yararlı bir araç olduğunu unutmayınız. Onu bir dayanak olarak ya da öğretmenin yerini doldurucu olarak kullanmayınız. Dilin niteliği, iki yönlü bir anlaşımıdır.

Yüreklendirici olunuz

Ruhbilimciler, başarıları için yapılan övgünün öğrencileri, başarısızlıkları için verilen ceza ya da yapılan eleştiriden daha çok daha iyi yapmak için çabaya ittiğini doğrulamışlardır.

Öğretmen şunu usundan çıkarmamalıdır ki, yetişkin biri için yabancı dil öğrenme güç ve çoğu kez umut kırıcı olabilir. Onun alışkın olduğu anlaşım biçimini bir yana bırakıp bir yenisini öğrenmesi söz konusudur. Yeni sesleri çıkartabilmesi için dil ve dudak kaslarını eğitmesi gereklidir. Kafasında kendinin biçimlendirebileceği yeni kalıplar oluşmalıdır. Tanıdığı çevre birdenbire adlarını bilmediği yabancı şeylerle dolar. Çocukluktaki gibi yardımsız olamama durumuna düşer ve anlaşımı tümüyle yeni baştan öğrenmek zorunda kalır.

Birçok yetişkin, yabancı dili öğrenmenin bir yanı olan yardıma gereksinme — «bir çocuk durumunda olma» duygusundan alınır. Yanlış yapma ya da gülünç olma korkusu sonucu konuşmaktan çekinirler. Başarılarını ve ilerlemelerini överek öğrencilerinize yardım ediniz. Zorca olan sorularınızı daha iyi öğrencilere sorunuz. Övgüleriniz öğrencilerinizi ellerinden geleni yaptıracak ve gerçek öğrenme isteğinin oluşmasıyla uğraşınızın yarısı gerçekleşmiş olacaktır.

Sınıfta neşeli bir ortam yaratınız

Gülme, bir saatlik yoğun bir çalışma sırasında oluşan gerginliğin giderilmesinde ve yorgunluğun azaltılmasında büyük bir etkidir. Dersinizi kendiniz ve öğrencileriniz için zevkli kılınız. Öğretiminizde bolca güldürücü öyküler, fıkralar ve örnek tümceler kullanınız. Yapıyı ve sözcükeri gerektiğince kolaylaştırarak aradabir İngilizce şakalar yapınız. Sizin öğretme - öğrenme uğraşısındaki bu sıkıcı olmayan uygulama biçiminiz, kuşkusuz öğretmen - öğrenci işbirliğini verimlileştirerek öğrencilerinizin uyumlu çoksunluğuna da aracı olacaktır.

ÖZET OLARAK, İngilizce'yi yabancı dil olarak öğreten bir İngilizce öğretmeni, görevinin bir takım konuşma alışkanlıklarını geliştirmeleri için öğrencilerini isteklendirmek olduğu görüşünü hiçbir zaman yitirmemelidir. Öğrencilerine yeni alışkanlıkları 'bir kezde bir alışkanlık olmak üzere' dikkatle düzenlenmiş bir sıraya göre göstermelidir. Sonra da her yeni dil alışkanlığının öğrencilerinin geniş bilgiyi gerektiren davranışlarının bütünlüğü bir ögesi olabilmesi için örneğin öğrencilerce çokça yinelemesinin yapılması üzerinde durmalıdır.

Yeni bir dilin öğrenilmesi kolay bir uğraş değildir; yalnız, öğretmenin tam bir kılavuzluğu ve yüreklendiriciliği ile öğrenciler, İngilizce öğrenmenin bir alışkanlık — iyi bir alışkanlık biçiminde gerçekleştirilebileceği düşününü kazanırlar. Bu düşün, onların yeni ve heyecan veren bir anlayış dünyasının kapılarını açan bir anahtardır.